

АКАДЕМІЧНА ЕТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У постінформаційну епоху розуміння академічної доброчесності та культури постійно розширюється. Так, застосування технологій штучного інтелекту вимагає нових підходів до цитування, обґрунтування методології дослідження, розробки стандартів допустимих засобів його застосування. Технологічний розвиток спрощує пошук первинної інформації, обробку статистичних та інформаційних даних, що дає змогу проводити масштабні дослідження і аналізувати ширше коло проблем. Водночас, застосування штучного інтелекту значно ускладнює можливості отримувати достовірну інформацію, уникати використання фейків, необґрунтованих точок зору тощо.

Навіть досвідчені дослідники, а не лише здобувачі, сприймають інформацію згенеровану штучним інтелектом або поширену у соціальних мережах некритично, не перевіряючи отриману інформацію. За таких обставин цілком ймовірно, що представник академічної спільноти може ретранслювати чи розповсюджувати відверту брехню або інформацію, яка є шкідливою для суспільства, підвищуючи її статус і рівень довіри. Науковці та фахівці у певній системі сприймаються як представники експертного середовища, тому навіть репост викладача може надати повідомленню особливої ваги, не кажучи вже про наукові публікації. І якщо плагіат та згенерований матеріал може легко розпізнати відповідна програма, то виявити випадки перекручування інформації, «напівправди», застосування контекстів або маніпулятивних технік можна лише шляхом свідомих і цілеспрямованих зусиль людини з її перевірки та критичного осмислення.

Особливої ваги підхід до академічної етики і доброчесності не лише як до самостійних, але й як до соціально відповідальних досліджень набуває в умовах воєнного стану та мілітарної агресії. Її складовою є інформаційна війна

та ворожа пропаганда, яка збільшує потік неправдивої інформації та посилює ризики від їх розповсюдження.

Сьогодні українське суспільство переживає переламний період своєї історії. Всі сфери перебувають у кризовому стані внаслідок агресії РФ. Тому заклади вищої освіти як центри формування високого рівня громадянської культури та політико-правової свідомості мають реалізувати важливу суспільну місію - запропонувати системні та ефективні заходи з поглиблення виховання демократичних європейських цінностей, патріотизму та національної ідентичності, суспільного умиротворення та консолідації.

Саме такі завдання задекларовані у статутних документах КНЕУ, зокрема її Стратегії, що свідчить про високий рівень соціальної відповідальності університету. Реалізація цієї місії передбачає: усвідомлення важливості протидії ворожому інформаційно-пропагандистському впливу складової війни, стимулювання навичок критичного мислення, медіа грамотності, механізмів конвенційної громадської участі та контролю за представниками державних інституцій, розвінчування історичних і сучасних фейків. Ці принципи мають бути основоположними як у наукових дослідженнях різних галузей знань, так і в навчальному процесі з усіх спеціальностей.

Передусім належний рівень громадянської культури важливо сформувати у науково-педагогічних працівників, яким варто ретельно стежити за якістю використовуваної інформації, піддавати її критичному аналізу, цілеспрямовано формувати комунікаційний імідж на різних рівнях (як особистісний, так і професійний). Так, з початком повномасштабного вторгнення багато наукових видань заборонили цитування і посилання на джерела агресора. Тим більше неприпустимим є використання російської мови спілкування. Це цілком логічний крок з огляду на непрямую популяризацію будь-якого цитованого джерела, навіть якщо воно піддається критиці. У цьому контексті проблемним є проведення моніторингу ворожого медійного

простору та пропагандистських наративів, адже для аналізу тексту не уникнути його вивчення.

Обґрунтованим має бути поширення будь-якої інформації. Будь-які сумніви щодо її достовірності або однозначності є підставою утриматись від розповсюдження, адже іноді можуть зашкодити навіть повідомлення, що видаються корисними. Наприклад, поширені у наш час пости про збір коштів у благодійних цілях можуть бути ініціативою шахраїв, тож варто звернути увагу на організацію, що ініціює збір, переконатись в актуальності інформації.

Також важливим є високий рівень політико-правової культури здобувачів вищої освіти, які ймовірно є резервом еліти у різних галузях діяльності. Зауважимо, що викладання основ демократичних цінностей та норм поведінки видається складним завданням. Адже, ціннісний рівень світогляду передбачає не засвоєння знань та вмінь, а їх перетворення у внутрішній імператив і регулятор поведінки. Це означає, що здобувач має не лише засвоїти теоретичні засади громадянської освіти, але й прийняти їх як загальновизнані правила, які мають пріоритет над індивідуальними прагненнями.

Тобто, формування громадянської позиції відбувається несвідомо. У цьому випадку викладач виступає як приклад для наслідування, може використовувати кейси з української історії та сучасної практики про визначні досягнення наших співвітчизників, нагадувати про вшанування визначних подій і дат тощо.

Саме тому варто створити умови для наскрізного викладання основних засад історії, культури, етики демократії європейського зразка в межах усіх освітніх компонентів. Добір методів навчання має привести здобувача до самостійного пошуку і висновків на основі існуючих кейсів, дискусій, групових проєктів.